

Naum Gabo, Antoine¹ Pevsner: Realistický manifest

V bouři našich všedních dnů,
Nad popelem a troskami minulosti,
Před bránou nenaplněné budoucnosti,
Tváří v tvář vám, umělci, malíři, sochaři, hudebníci, herci a básníci..., vám všem, jimž není jen záminkou k rozhovoru, ale pramenem skutečného vyrušení, proklamujeme své přesvědčení a své soudy.

Je třeba vyjít ze slepé uličky, v níž umění vězí již dvacet let.
Rozvoj lidského poznání, které na úsvitu našeho století hluboko proniklo do tajemných zákonů světa; rozvoj nové kultury a nové civilizace, doprovázený nebývalým (v dějinách bezpříkladným) nadšením lidových mas, které se staly pány přírodního bohatství, nadšením, které stmelilo lid; a nakonec, ale s nemenším důrazem válka a revoluce (tyto očištné proudy budoucí éry) nás přivedly k zamyšlení nad novými formami života, dnes už zrozenými a rozvíjejícími se.

Jaká je úloha umění v současné epoše lidské historie?
Má prostředky potřebné pro vznik nového velkého stylu?
Nebo se snad předpokládá, že nová epocha může přijmout nové umění, vyrůstající ze starých základů? Přes požadavky obrozujícího se ducha naší doby umění se dosud inspiruje dojmy, vnější podobu a potácí se mezi naturalismem a symbolismem, mezi romantismem a mysticismem.

Pokusy kubistů a futuristů vyprostit umění z bahna minulosti vedly jen k novým zklamáním.

Kubismus, který vyšel ze zjednodušení zobrazovací techniky, nakonec ztroskotal v analýze. Zmatený svět kubistů, svět rozložený intelektuální anarchií, nemohl uspokojit toho, kdo již uskutečnil revoluci a buduje nový svět. Můžeme se zajímat o experimenty kubistů, ale nemůžeme se hlásit k jejich hnutí, protože jsme přesvědčeni, že jejich experimenty se dotýkají pouze povrchu umění a nedosahují k jeho základům. A také proto, že si

¹ V původním znění je uveden pod křestním jménem Noton.

uvědomujeme, jak nakonec vedou jen k témuž překonanému zobrazení, k témuž překonanému objemu, k témuž dekorativnímu povrchu.

Před časem bylo možno pozdravovat futurismus jako osvěžující závan, ohlašující revoluci v umění. Za jeho zdrcující kritiku minulosti, protože ničím jiným nebylo možno zaútočit na barikády „dobrého vkusu“... K tomu bylo potřeba střelného prachu... Ale nebylo možno vybudovat umělecký systém na jedné revoluční frázi. Při zkoumání futurismu objevili jsme za jeho vnější tvář skutečnou podobu zcela všedního žvanila, čiperného demagogického chlapíka, zahaleného do cárů otřepaných průpovědek, jako je „patriotismus, militarismus, pohrdání ženou“ a obdobné provinciální fráze.

Ve sféře vlastních malířských problémů byl futurismus schopen jen znovu se pokusit o to, na čem již ztroskotali impresionisté, totiž zachytit na plátně jen vizuální reflex. Nyní všichni víme, že pouhý grafický záznam pohybu, fixovaného v jednotlivých okamžicích, nemůže pohyb znovu stvořit. Připomíná to puls mrtvého těla. Triumfem bylo pro futuristy nabubřelé heslo o „rychlosti“. Připouštíme zvučnost tohoto hesla a chápeme, že mohlo obrátit na víru i nejzatvrzejšího provinciála. Ale zeptejte se nějakého futuristy, jak si představuje „rychlost“, a již se vynoří arzenál ztřeštěných automobilů, nádraží plných skřípajících vagónů a propletené dráty, hluk a dunění ulic hemžících se vozidly..., je třeba někoho přesvědčovat, že tohle všechno není třeba k vyjádření rychlosti a jejích rytmů?

Podívejte se na sluneční paprsek... nejtichší z tichých sil, pohybuje se rychlostí tři sta tisíc kilometrů za vteřinu... pohledte na hvězdnou oblohu..., jíž paprsek prochází... a co jsou naše nádraží ve srovnání s nádražími vesmíru? Co jsou naše pozemské vlaky proti expresům galaxií?

Všechen povyk futuristů kolem rychlosti je otřepaná anekdota, ale od okamžiku, kdy futurismus prohlásil, že „prostor a čas včera zemřely“, propadl se do temnoty abstrakcí. Ani futurismus ani kubismus nepřinesly naší době to, co od nich očekávala. A kromě těchto dvou uměleckých škol nebylo v nedávné minulosti nic významného a zajímavého.

Avšak život nečeká, generace nepřestávají narůstat a my, kteří přicházíme na místo těch, kteří vešli do historie, a známe výsledky jejich experimentů, jejich omyly a realizace, my po létech zkušeností, která se rovnají staletím...

prohlašujeme... Žádný nový umělecký názor nebude schopen plnit potřeby nově se formující kultury, pokud samy základy umění nebudou postaveny na pevné půdě skutečných zákonů života. Dokud všichni umělci neřeknou zároveň s námi... Všechno je výmysl... jen život a jeho zákony jsou skutečné a v životě jenom to, co je aktivní, je nádherné, silné a správné, protože život nezná krásu jako estetické měřítko... Nejvyšší krása je skutečná existence. Život nezná ani dobro ani zlo ani spravedlnost jako měřítko morálky... nejvyšší, nejspravedlivější ze všech morálek je potřeba. Život nezná racionální pravdy jako měřítko poznání, největší a nejbezpečnější z pravd je čin.

Takové jsou zákony života. Může se umění podřítit takovým zákonům, je-li založeno na abstrakci, na přeludu, na myšlence?

My prohlašujeme... Pro nás se prostor a čas dnes znovu zrodily. Prostor a čas jsou jediné formy, na nichž spočívá život, a na nich musí tedy stavět i umění.

Státy, politické a ekonomické systémy pomíjejí, ideje se vyžívají v náporu věků... ale život je silný a roste a trvá dá ve své reálné kontinuitě.

Kdo nám ukáže životnější formy, který velký člověk nám dá pevnější základy?

Kde je génius, který složí úchvatnější legendu, než je prozaická historie nazývaná život?

Realizace našeho vnímání světa ve formě prostoru a času je jediný cíl našeho malířského a sochařského umění. Neměříme své dílo měřítkem krásy, nevážíme je na vahách něžnosti a citů. S olovníci v ruce, s pohledem stejně přesným a odhadujícím jako pravítko, s neúchylným kompasem v duchu... konstruujeme svoje dílo, stejně jako vesmír vytváří své, jako inženýr staví mosty, jako matematik sestavuje vzorce pro dráhy hvězd. Víme, že všechno má svou podstatu: židle, stůl, lampa, telefon, kniha, dům, člověk... to vše jsou celistvé světy se svými rytmy, se svými věčnými drahami. Proto když vytváříme věci, zbavujeme je nálepky uživatele, zcela nahodilé, místně podmíněné, ponecháváme jim jen realitu stálého rytmu a sil, které jsou v nich skryty.

1. Proto se v malbě zřikáme barvy jako malířského prvku, barva je idealizovaný, optický povrch objektů, je to vnější, povrchní dojem; barva je náhodná a nemá nic společného s vnitřní podstatou věci.

Tvrdíme, že zbarvení substance, to jest hmotné těleso absorbující světlo, je jedinou malířskou realitou.

2. Zříkáme se linie jako zobrazujícího prvku; v reálném životě neexistují popisné linie, popis je náhodný, lidský záznam věci, není totožný s podstatou života a se stálou strukturou tělesa. Popisnost je ilustrační a dekorativní prvek. Uznáváme linii jedině jako výraz statických sil a jejich rytmů v předmětech.

3. Zříkáme se objemu jako malířské a sochařské formy vyjadřující prostor; prostor nelze měřit objemem, jako nelze kapalinu měřit metrem: podívejme se na prostor... co může být jiného než nepřetržitá hloubka? Tvrdíme, že hloubka je jedinou malířskou a sochařskou formou prostoru.

4. Zříkáme se v sochařství hmoty jako plastického prvku. Každý inženýr ví, že statické síly pevného tělesa a jeho hmotná síla nezávisí na množství hmoty... příkladem může být kolejnice, T – nosník atd.

Ale vy, sochaři všech názorů a směrů, se dosud držíte staletých předsudků, které vám brání osvobodit objem od hmoty. Zde (na této výstavě) užíváme čtyř ploch a vytváříme jimi stejný objem jako čtyřmi tunami hmoty. Proto znovu zavádíme do sochařství linii jako výrazový prvek a tvrdíme, že hloubka je jedinou formou prostoru.

5. Zříkáme se tisíciletého klamu v umění, podle něhož statické rytmy jsou jedinými prvky malířství a sochařství.

Tvrdíme, že nový prvek kinetických rytmů je v těchto uměních základní formou vnímání reálného času.

To je pět základních principů naší práce a naší konstruktivní techniky. Dnes vám všem veřejně oznamujeme své vyznání. Na náměstích a ulicích vystavujeme své práce v přesvědčení, že umění již nemá být útočištěm jalovosti, útěchou unavených a ospravedlněním lenochů. Umění by mělo zasahovat všude tam, kde se odehrává a plyne život... v lavicích, u stolu, při práci, při odpočinku, při hře, v pracovních i svátečních dnech... doma nebo na cestě... proto, aby člověku nevyhasl plamen života.

Nehledáme ospravedlnění v minulosti ani v budoucnosti., Nikdo nám nemůže říci, z čeho bude budoucnost a jak ji můžeme jíst. Nelze nelhat o budoucnosti a lze o ní lhát podle libosti. Prohlašujeme, že všechno vykřikování o budoucnosti je pro nás totéž jako slzy nad minulostí: obnovené snění romantiků s otevřenými očima. Mnišské třeštění o nebeském království v moderním

převleku., Ten, kdo se dnes zabývá zítřkem, zabývá se ničím. A ten, kdo zítra nepřinese nic z toho, co udělal dnes, není užitečný pro budoucnost.

Dnešek, to je čin.

Budeme si ho vážit i zítra. Nechceme minulost za sebou jako zdechlinu.

Ponechme budoucnost prorokům.

Pro sebe si vyhraďme dnešek.

Moskva 1920

(*Výtvarné umění* XVII, 1967, s. 428 – 430.)